

ANTTI SALMINEN

Keho ei-minkään aukeamana

Kysymyksiä Jean-Luc Nancyille

Jean-Luc Nancy (s. 1940), filosofian emeritusprofessori Strasbourgin yliopistossa, luetaan usein dekonstrukttiivisen perinteen edustajaksi ja sen merkittäväksi kehittäjäksi. Jacques Derridan oppilas on ammentanut tuotannossaan laajalti mannermaisesta traditiosta, esimerkiksi Martin Heideggerin, Georges Bataillen ja Maurice Blanchot'n tuotannoista. Nancy tunnetaan etenkin korpusajattelustaan, jossa filosofian ytimeen kohotetaan abstraktioiden sijaan ruumis ruumiina ja oleminen siinä.

Nancy on tullut kuuluisaksi myös siitä, että hänen kehonsa on ikään kuin seurannut hänen omaperäistä filosofiaansa. Painoa ruumiillisuuteen pureutumislle Nancy'n ajattelu on saanut hänelle tehdystä sydämensiirrosta, jota hän on käsitellyt muun muassa esseessään *L'Intrus* (2000). Kerrotaan, että sydämensiirto ei onnistunut täysin – pala hänen jäljelle jäänyttä omaa sydäntään on alkanut sykkiä vieraan sydämen keralla.

Tuossa Nancy nyt sitten istuu hotelli Tornin pienessä kabinetissa. Edellisenä päivänä hänen teoksensa *Corpus* ja *L'Intrus* on julkaistu suomeksi yhteisniteenä *Filosofin sydän*. Teoksen takakannessa Nancy poseeraa kädet yhteen rinnan päälle puserrettuina. Kuvassa kädet muistuttavat kalpeaa sydäntä, ilme on tuima ja keskittynyt. Mies kabinetissa on kuvaa heiveröisemmän ja iloisen olon. Käsissä on nyt suuri kuppi hopeateetä. Haastattelu aika on lyhyt, sillä Nancy'n vointi ei ole hyvä.

Tahtoisin kysyä ei-minkään teemasta, jota sivuatte monissa teoksissanne. Millainen paikka ei-minkään käsitteellä ja sen kokemuksella on tällä hetkellä ajattelussanne?

Se on toki hyvin keskeinen. Se on tullut ajan myötä entistä keskeisemmäksi. Mutta se on monimerkityksisyydessään monimutkainen ajateltava. Yhä uudelleen yritän pohtia sen monimerkityksisyyden ydintä, eikä se ratkea helposti. Miksi teen niin? Koska ei-mikään ei ole silkkaa tyhjyyttä, vaan jotain muuta. Ajattelen sitä ja yritän olla ajattelematta, päästä ajatuksen taakse, jos ymmärrät, mitä tarkoitan. Ei-minkään ajattelu on erittäin vaikeaa.

Tähän liittyy toinen kysymys: minkä vuoksi ei-mikään kohdataan. Se kohdataan, koska elämme nihilismin aikaa. Kuten tiedät, latinan *nihil* tarkoittaa ei-mitään. Ja nihilismillä on kahdet kasvot. Negatiivinen ja positiivinen. Negatiivinen tarkoittaa kaikkien arvojen ja perustojen katoamista ja tuhoa. Se tarkoittaa, että kaikkea tulee keskenään vaihdettavaa. Siksi nihilismillä on paljon yhteistä nykykapitalismin kanssa, sillä nykykapita-

lismi on yleisen vaihdettavuuden systeemi. Kapitalismin ja nihilismin on siksi helppoa liittoutua.

Toiset nihilismin kasvot, nietzscheläiset, avaavat mahdollisuuden perustavaan uudelleenarviointiin. Nietzschen nihilismi johtaa oivallukseen, että arvo ei ole mitään annettua ja järkkymätöntä, vaan itsessään uudelleenarvioinnin tulosta. Tällä tavoin Nietzsche, näin tulkitaisin, yrittää kumota nihilismin ikään kuin sisältä. Tämä projekti, nihilismin kaksoisele, määritteli ratkaisevasti 1900-luvun käsityksiä ei-mistä. Hämmäntävää kyllä minusta vaikuttaa siltä, että olemme edelleen tässä pisteessä, nietzscheläisessä projektissa.

Eikö sitten 1900-luvulla ollut tarjottavana vaihtoehtoja nietzscheläiselle tulkinnalle?

Oli, mutta en ole lainkaan varma, onnistuivatko ne. Kun Heidegger sanoo, että oleminen on ei-mitään, kyse ei ole negatiivista. Tässä on nähdäkseni kyse siitä, että ei-mikään on mahdollista, potentiaalista, olemista. Ja tosinpäin. Nyt olisi helppo ajatella, että tässä on ratkaisu Nietzschen dilemmaan, että näin aukeaa ovela pakomahdollisuus nihilismistä. Mutta, mutta! Ajattelen, että juuri tässä Heidegger menee vikaan. En usko, että tietyt historialliset hetket, esimerkiksi Heideggerin tapauksessa valankumoukset, voisivat avata uudenlaisen olemisen.

Muitakin vaihtoehtoja toki maalailtiin. Sartren tekemä ei-olemisen ja olemisen erottaminen oli Heideggerin väärinymmärtämistä. Heideggerin ajatuksessa, [alkaa puhua saksaksi] että ei-mikään ei-mikyyttä [*das Nichts selbst nichtet*] on kyse tietynlaisesta toiminnasta, ja näin muodoin ei-missä on kyse tapahtumasta, ja siksi myös nihilismillä on tällainen prosessuaalinen luonne.

Heideggerille ei-mikään oli *Destruktion*, destruktio, joka ei siis tarkoita samaa kuin *zerstören*, tuhoaminen. Koska Jacques Derrida [vaihtaa takaisin englanttiin ja ranskaan] johti tästä käsitteestä myöhemmin käsitteensä dekonstruktio, ei-mikään kirjoittautui myös Derridan ajattelun ytimiin. Mutta tämä kirjoittautuminen ymmärretään tavan takaa väärin, negatiivisena, tarkemmin sanoen ”negatiiviseksi työksi”, jota se ei ole. Ei-minkään

”Tämä ajatushahmo, sen seuraaminen ja tutkiminen, saattaa kyetä johtamaan meidät kapitalistisen nihilismin läpi.”

tarkoitus ei ole tuhota. Tällä tavoin minulle piirtyy, pääpiirteisensä ja kärjistäen, ei-minkään 1900-luku.

Se historiasta. Entä ei-minkään nykymerkitys, ja kenties myös tuleva?

Tämä on tärkeä kysymys. Kun olemme pystyneet ottamaan huomioon edellä mainitut Nietzschen, Heideggerin ja Derridan tulkinnat, niiden perustalta ei-mikään hahmottuu jonakin muuna kuin ei-oliona, ei-objektina, siis jonakin, joka ei määrity *jonkin* negaationa. Tämä ajatushahmo, sen seuraaminen ja tutkiminen, saattaa kyetä johtamaan meidät kapitalistisen nihilismin läpi.

Lyhyt kielellinen esimerkki on tarpeen. Ranskan *rien* tulee latinan sanasta *res*. Ranskan sanan ensimmäinen merkitys on ”jotain hyvin pientä”. *Rien* on siis jotain, mutta kuitenkin ei-mitään. Tätä ranskan merkitystä seuraten meidän täytyy ajatella mitä on, mitä voi olla, mutta jotain mikä ei ole jotain tiettyä. Esimerkiksi tilaa tilana, vaikkapa tämän lasin sisällä, joka ei kuulu itse objektiin, mutta rakentaa objektin, siis mahdollistaa sen.

Tähän liittyy toki muitakin merkityksiä. Toinen nihilismiin kuuluva ei-minkään merkitys on näet jumalallinen. Ei-minkään kysymys asettuu nimittäin myös niin, kuinka Jumala korvataan. Kristillinen Jumala on kadonnut Jumala, tyhjä hauta, ei-mikään ruumiin sijalla. Kuolema avaa eksistenssin ei-mihinkään, ei toiseen elämään tai transsendenssiin, vaan ei-mihinkään. Näin ei-mikään kääntyy pyhän kielelle, mutta kristillinen kieli ei toki ole ainoa. Mutta ennen kaikkea ei-mitään on pidettävä yllä, mikä saattaa kuulostaa nihilistiseltä. Ajan-kohtainen filosofia tarjoaa kuitenkin kannustavia esimerkkejä. Esimerkiksi Badiou on pystynyt yhdistämään ei-minkään kysymyksen politiikkaan, jopa poliittiseen taisteluun ja vallankumouksellisuuteen, mahdollisuuteen jonkin radikaalisti toisenlaisen mahdollisuuden avautua. Deleuze vuorostaan ajatteli ei-mitään tulemisena joksikin sellaiseksi, joka on vähemmän kuin jokin tietty. Ajatus on tulla vähemmän kuin joksikin ja enemmän kuin tyhjyydeksi. Tämä on yksi tie ei-mihinkään.

Ajattelunne ytimessä on kysymys kehoista, korpuksista. Voiko ei-minkään kohdata kehollisesti?

Voi! Kehon merkitys on olla paikka ja tila, jossa henki aukeaa. Keho on aukeama. Tässä aukeamassa jalat, kädet ja elimet aukeavat. Kehossa sielun ei-mikään, jokin toinen, sisäpuoli, jota ei ole, aukeaa. Kehossa ei ole sisäpuolta, se on ei-mikään.

Kun ajattelette asiaa näin, kehosta lähtien, pitäisikö ei-mitään kysyä jossain kokonaan toisessa mielessä kuin esimerkiksi Heidegger tai Derrida?

Olen sitä mieltä. Kun ei-mikään kysytään kehon aukeamana, me emme tapahdu jonakin ja joinakin, vaan kehojemme kohtaamisissa, joissa yhtä lailla aukeamat aukeavat, ei-minään.

Katsokaahan. Yritän selittää. Meidän pitää lopettaa kohta. Ei-mikään on mieli [*sens*]. Se ei ole tarpeeksi sanottu, mutta siinä me olemme. Etsimme jotain, mutta olemme jo löytäneet sen, mitä yritämme etsiä, ja se jokin ei ole *jokin*. Olemme jo ei-missä. Olemme jo mielessä. Täällä me olemme.